

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ

Հանգիստ նրանց, որոնք ընկան
Անապատի ավազներում,
Մեծ արքայի ճամփաներում:
Հանգիստ նրանց, որոնք ընկան
Կյանքի մարտում, դեռ ընկնում են
Իբրև վկա արդարության,
Վասն հայրենյաց ազատության:
Օ՛հ, ձեզ համար ես ի՞նչ խնդրեմ,
Ինչպե՞ս պատմեմ, նկարագրեմ
Ձեր տառապանքն ու զրկանքը
Եվ անողոր ձեր վախճանը,
Արյունը ձեր, արցունքը ձեր՝
Պատմության դեմ քսված սուրբ:
Նահատակե՛ր, մարտիրոսե՛ր,
Ի՞նչ անունով որակեմ ձեզ,
Արյունաքամ ու բզկտված
Եվ անարցունք գերեզմանված:
Մութ գետերում խեղդված կույսեր,
Դուք զահալեժ պատվի բերդեր,
Բյուր դիակներ ընկած անտեր....

Արյուն թափվեց անմեղ մարդկանց,
Գետերի պես ծովեր լցնող,
Ու խողխողվեց մի ժողովուրդ,
Մի հինավուրց լույսի սերունդ:
Հազար ու հինգ հարյուր տարի
Եկան անցան՝ Վարդան կապրի,
Հոգին հայի, սեզ ու արի,
Չի մահանա, նա մահ չունի:
Բյուր-բյուրավոր զորքեր անցան,
Խավարն անցավ իր դավերով,
Մեր պատմության ճանապարհով,
Խոցոտեցին, թալանեցին,
Աստղերի պես մեզ ցրեցին:
Պարսիկն եկավ իր փղերով,
Իր հավատի թեժ կրակով:
Արաբն իր նոր մարգարեով,
Իր սրերով ու Դուրանով:
Թաթար, մոնղոլ, մամլուք, սելջուկ,
Դեմ մեր կամքի եղան խղճով:
Ստրկության դարեր երկար,
Տառապանքի ձիգ տարիներ

Բազում էջեր հայ պատմության
Հայ արյունով կնքվեցին:
Ո՛հ, հայի՛ գիր, ճակատագի՛ր,
Փառքի կողքին՝ դրված մոխիր,
Սիրո կողքին՝ դրված անեծք
Խավարի դեմ՝ միշտ լույս անծիր:

Մեր պատմության սրտի վրա
Ուրախության ու ծաղկունքի,
Գարնան մի օր, պայծառ մի օր
Բացեց թուրքը մի խորունկ վերք
Իր մահասփյուռ լաթաղանով:
Մեր ազգն անհոգ, մեր ազգն անմեղ,
Դավադրությանն այս անտեղյակ,
Իր պատմական ոստաններում,
Դավաճեցնում ու գյուղերում
Կլանված էր աշխատանքով,
Իր առօրյա վար ու ցանքով:
Ապրում էր նա խղճով արդար,
Ապրում էր նա եղբայրաբար
Բոլորի հետ. ու բոլորին՝
Թուրքին, քրդին ու լազերին
Իր սեղանից էր կերակրում:
Թո՛ղն ասե՛ք ժողովրդ ամառ-ձմեռ
Քամուն տրված խնկի նման
Բարձրանում էր երկինքն ի վեր:
Ցեղի հոգում կար թաքուն սեր
Մարդու հանդեպ առանց խտիր:
Դարեր առաջ թուրքը եկավ,
Բիրտ իր ուժով նա տեր դարձավ
Հայոց հողին, ծաղկուն դաշտին,
Իրավունքին, ամեն ինչին:
Աշխատասեր հայը, սակայն,
Քրտինք թափեց՝ փարած հողին,
Ու կերակրեց իրեն, նրան
Ի սեր բարի դրացիության:
Ու փայփայեց մի հին երազ,
Հազար տարվա մի վտեմ իղձ.
Ազատագրել հողը կորած
Տիրողներից հայահալած՝
Ցանկանալով տերը դառնալ
Իր մայր հողին, անդաժողանին,

Իր վանքերին, մշակույթին,
Ու կերտել իր ճակատագիրն
Իր իսկ ձեռքով ու համաարով:

Մեր վաղեմի ու հարազատ
Մեր հայկական հին ուսումներ.
Արքայաճիստ Վաղարշապատ,
Վայելչագեղ դու Արտաշատ,
Այգիներով շրջապատված
Առատության Դվին քաղաք:
Աստվածաբազմ չքմաղ Անի,
Հազար գմբեթ, եկեղեցի
Երկինք ձգված, դու գեղանի
Ծքեղ քաղաք Բագրատունի:
Դուք բոլորդ անմահանում
Մեր անցյալի, փառքի վրա,
Մեր վարդագույն ապագայի
Դուք անկորուստ գրավական:

Անմեռ հոգին, հայի հոգին,
Հախտուն ոգին արի ու սեզ,
Մոխիրներից, ավերներից
Կրկին ելավ, ոտքի կանգնեց...
Գողգոթայի արյան լճից
Բողբոջեցին կարմիր վարդեր,
Ըմբոստացավ հալը կրկին
Ու մաքառեց ու ծառացավ
Դահիճների և մահի դեմ:
Փառքի պաա՛լ, դափնեպաա՛լ
Ձեր ճակատին մեր հերոսներ,
Լեռնականներ, ֆիդայիներ,
Ռանչպար, մշակ հայրդիներ:
Հազա՛ր պսակ հերոս Վանին,
Մուսա լեռան մեր քաջերին,
Թուրքի սարսափ մեր Ջեյթունին,
Տարնո խիզախ հերոսներին,
Սասնա խրոխտ արծիվներին,
Հայ ռազմիկին, կամավորին,
Վասն հայրենյաց պատվի դաշտում
Ամենուրեք կոպողներին,
Փառքով ընկած հերոսներին,
Հազարներին դափնեպաա՛լ...
Իսկ քե՛զ, հերո՛ս մեր Անդրանիկ,
Սասնա սարի սեզ լանջերից
Ծնված քաջիդ, մեր բռնության
Ծղթաները կոտորատողիդ,
Քեզ՝ հերոսիդ դավթանման,
Նոր օրերի Արտավազդիդ
Հազա՛ր պսակ, լուսապաա՛լ...

Միևիճ ու կես, գարնան մի օր
Մեր եղբայրներն բարձրացվեցին
Դարձյալ ի խաչ ու նախատինք:

Մտքի, գրչի ու մեր հոգու
Մշակները աքսորվեցին.
Մնաց մեմակ հոտն հայրենի
Անտիրական դեմ փոթորկի:
Խելագարվեց երգի տիտան
Մեր Կոմիտասն անգուգական,
Լոեց երգել քնարն հայի:
Ամբողջ ազգով, թուրք ծրագրով
Կառավարում մեզ քեցին՝
Սպանելու թե՛ մեզ մարմնով,
Թե՛ մեր պայծառ մշակույթով:
Դաժա՛ն ճամփա, հայի՛ ճամփա,
Գաղթի՛ ճամփա, մահվա՛ն ճամփա...
Արևակեզ անապատներ...
Դեպի Դեր-Ջոր քանի՛ տարի
Հալը քայլեց խաչն իր ուսին.
Ճամփաներում մեկիկ-մեկիկ
Կամ խումբ առ խումբ նրանք ընկան
Հյուծված, ծարավ ու անվաղ
Գաղթի ճամփին, մահվան ճամփին:
«Գթա՛, Տէ՛ր, մեր անջեցելոց».
Գթա՛ նրանց հոգիներին,
Հա՛յր բարեգութ, սփոփարար,
Դու արարիչ ողջ մարդկության,
Արդարության, խաղաղության:
Մենք կերտում ենք մեր ապագան
Սերունդների համար գալիք,
Մեր աճյունից ենք մոր հառնել
Ու հավերժի գինով արբել:
Մեր սրտում էք, նահատակներ,
Ձեզնից ծառանգ երկիր ունենք՝
Գնված արյամբ անմեղ ու թանկ,
Մեր տեղանքին իբրև պսակ:
Քե՛զ համար լոկ ընկան նրանք,
Որպեսզի դու, սո՛րք հայրենիք,
Մնաս մեզ հետ, դարերի՛ հետ:
Դաշտերիդ մեջ քարերն անգամ
Ծիլ են տալիս հայ քրտինքով:
Ո՛վ կարող է կտրել ձեռքը,
Աշխատասեր մարդու ձեռքը.
Ո՛վ կարող է խեղդել երգը,
Անտունին ու գութաներգը.
Ո՛վ կարող է սանձել հոգին,
Նարեկացու ճախրող հոգին:
Ո՛չ, չեն կարող քանդել տունը՝
Մշտակառույց հայի բույնը:
Հազար բողբոջ, հազար ծաղիկ
Բացվել են վառ արևի տակ,
Լուսաճաճանչ տեսիլներով
Արարատի հայացքի տակ:

ՆԵՐՍԵՍ ՎԱՆԱԿԱՆ

